

Sekswerk in tijden van corona: Hét bewijs dat we moeten streven naar de decriminalisering van de sekswerksector?

Panopticon, 42 (3), 270-276
© 2021 Maklu | ISSN 0771-1409 | Mei 2021

- ^a Mandaatassistent en doctoraal onderzoeker, Onderzoeksgroep Crime & Society (CRiS), Vakgroep Criminologie, Vrije Universiteit Brussel (corresp.: pia.struyf@vub.be)
^b Coördinator, UTSOPI (corresp.: daan@utsopi.be)

Begin april 2021 stelde minister van Justitie Vincent Van Quickenborne een wetsontwerp voor aan de ministerraad waarin sekswerk en derde partijen worden gedecriminaliseerd (VANDECANDELAERE, 2021). Volgens hem is het huidige Belgische gedoogbeleid hypocriet. De coronacrisis, zo stellen de auteurs van deze bijdrage, toonde inderdaad het failliet van ons gedoogbeleid. Zonder sociaal- of arbeidsrechtelijke bescherming blijft de institutionele discriminatie van sekswerkers immers voortduren. Decriminaliseren van de sekswerksector is dan ook de eerste belangrijke stap om daar een einde aan te maken.

De nood aan een wettelijk kader dat ruimte maakt voor een sluitende sociale en arbeidsrechtelijke bescherming voor sekswerkers wordt vandaag, meer dan ooit tevoren, pijnlijk duidelijk. De volledige sector moest vanaf de start van de eerste lockdown het werk staken, mocht vanaf juni 2020 hervatten maar ging begin november 2020 terug dicht. In de meerderheid van de gevallen hadden sekswerkers niets om op terug te vallen omdat sekswerkers hun job niet kunnen uitvoeren op de manier waarop andere werknemers en zelfstandigen dat kunnen. Hun kwetsbaarheid nam toe en hun zelfbeschikking ging erop achteruit. Voor het eerst echter slaagde de sector erin om zich te organiseren, met een collectieve stem te spreken en, gezien de hoge nood, de structurele problemen op de politieke agenda te plaatsen. Utsopi (*Union des Travailleu.ses du Sexe Organisé.es pour l'Indépendance*, van oorsprong Franstalig maar nu tweetalig), een erg jonge nationale beweging voor en door sekswerkers, stelde vanaf de start van de eerste lockdown alles in het werk om ervoor te zorgen dat sekswerkers in hun levensonderhoud zouden kunnen blijven voorzien en het dak boven hun hoofd behouden. Utsopi argumenteert al sinds haar oprichting dat het Belgische beleid niet vertrekt vanuit een poging om de fundamentele rechten van sekswerkers te garanderen, eerder omgekeerd: het beleid maakt sekswerkers dusdanig kwetsbaar dat velen van hen continu op de rand van de afgrond balanceren. De huidige coronapandemie was een stevige tik die hen daar massaal en tegelijk deed in tuimelen¹.

¹ De persoonlijke verhalen in deze forumbijdrage zijn verkregen via persoonlijke gesprekken gevoerd door Utsopi met sekswerkers.

1. SEKSWERK IN BELGIË: WAAR STAAN WE?

De Belgische wetgeving gaat uit van een “abolitionistische” visie² waarbij de sekswerker steeds als slachtoffer van onderdrukking en uitbuiting wordt beschouwd (SANDERS et al., 2018). Omdat sekswerkers als slachtoffer worden gezien, worden hun activiteiten niet strafbaar gesteld in de strafwet. De huidige lijst met strafbaar gesteld gedrag is echter wel goed gevuld en focust zich op iedereen die op één of andere manier verdient aan de activiteiten van een sekswerker. Zo is het bijvoorbeeld strafbaar gesteld om “*een huis van ontucht of prostitutie te houden*” of “*op enigerlei wijze, direct of indirect, reclame te maken, verdelen of verspreiden voor een aanbod van diensten van seksuele aard*” (Art. 380 Strafwet).

Sinds de jaren negentig van de vorige eeuw hanteren de meeste Belgische steden en gemeenten een eigen gedoogbeleid waarbij er sprake is van een *de facto* decriminalisering. Dit wil concreet zeggen dat het misdrijf, voornamelijk het houden van sekswerkruimtes, strafbaar blijft volgens de Belgische strafwet, maar dat op deze wet door de lokale overheden niet wordt toegezien (WEITZER, 2012). Het prostitutiebeleid dat in de verschillende steden en gemeenten wordt gehanteerd is daarenboven ontzettend versnipperd, waardoor het overzicht verloren is geraakt (LOOPMANS, 2013). Daarnaast kunnen we stellen dat sekswerk in België geen erkend beroep is. Het mag dan niet strafbaar zijn om seksuele diensten tegen betaling te voorzien, door de huidige strafrechtelijke context wordt het sekswerkers moeilijk gemaakt om op een correcte manier in loonverband of als zelfstandige aan de slag te gaan. Deze situatie zorgt voor rechtsonzekerheid bij sekswerkers en uitbaters.

Of sekswerkers als werknemer of zelfstandige aan de slag gaan gelden de klassieke regels, waarbij het al dan niet aanwezig zijn van een gezagsrelatie het statuut bepaalt (VAN EECKHOUTTE, 2013). Twintig jaar geleden oordeelde het Europees Hof van Justitie al dat zelfstandig sekswerk een reguliere economische activiteit is met vrij vestigingsrecht³. De huidige strafrechtelijke context in ons land zorgt er echter voor dat verhuurders van panden, boekhouders, websiteontwikkelaars, verzekeraars, banken, kredietkaartbedrijven en andere partijen die zorgen voor een noodzakelijke omkadering van de activiteit koudwatervrees hebben en ervoor kiezen niet met sekswerkers in zee te gaan omdat ze dan volgens de huidige strafwet vervolgbaar zijn (VERMEULEN & NEELEN, 2018). Er is willekeur: adverteren voor seksuele diensten is vervolgbaar volgens het Strafwetboek⁴, maar wordt gedoogd. Een site als RedLights of afspraakjes.be adverteert voor tienduizenden sekswerkers, maar één van de leden van Utsopi werd net voor het toeslaan van de coronapandemie verhoord door de politie op verdenking van “adverteren voor zichzelf”.

Zelfstandige sekswerkers kunnen NACEBEL-code 96.099 gebruiken om zich te registreren bij de Kruispuntbank van Ondernemingen (KBO). Dit is de beroepscategorie “overige persoonlijke diensten”. Dat sekswerkers zich op een correcte manier van deze code kunnen bedienen, werd expliciet door de federale overheid erkend⁵. Aan de ene kant beschermt deze

2 De term “abolitionistisch” wordt wereldwijd gebruikt, maar ligt moeilijk bij organisaties voor en door sekswerkers. Bewegingen die zich in deze context abolitionistisch noemen, doen dit naar het voorbeeld van de beweging tegen slavernij in de VS in de negentiende eeuw. Abolitionistische bewegingen stellen alle sekswerk gelijk aan slavernij, gaan voor een totaalverbod op sekswerk en weigeren principieel in gesprek te gaan met sekswerkers zelf. Dit zijn drie aspecten van de beweging die door organisaties voor en door sekswerkers als hoogst problematisch worden beschouwd.

3 Arrest van 20 november 2001, Jany v. Nederland, C-268/99, ECLI:EU:C:2001:616.

4 Artikel 380ter §2 Strafwet.

5 Hand. Kamer 2016-2017, 4 juli 2017, nr. CRIV 54 COM 701, 69, <https://www.lachambre.be/doc/CCRI/pdf/54/1c701.pdf>.

code de sekswerker tegen het stigma dat nog steeds verbonden is met de job. De gegevens van de KBO zijn namelijk voor iedereen toegankelijk en het is begrijpelijk dat het merendeel van de zelfstandige sekswerkers niet wil dat wie dan ook toegang heeft tot deze informatie. Aan de andere kant is het zo dat, zoals hierboven vermeld, de code 96.099 vermoedens oproept bij dienstverleners, voornamelijk wanneer het om een vrouw gaat die onder deze code staat ingeschreven. Dat zorgt ervoor dat sekswerkers er vaak voor kiezen andere codes toe te voegen of zich te laten inschrijven onder “oneigenlijke” statuten zoals massagesalon, sport- en evenementen en schoonheidsverzorging.

De tweede groep bestaat uit de sekswerkers die onder contract staan. Ook hier gelden de klassieke arbeidsregels waarbij een arbeidscontract dient afgesloten te worden. Een arbeidscontract impliceert dat, indien de werkgever correct de bijdragen betaalt, de werknemer kan genieten van een volledige socialezekerheidsbescherming. Arbeidscontracten die expliciet prostitutie vernoemen zijn echter niet rechtsgeldig gezien de prestatie ingaat tegen de goede zeden. De sekswerker kan een werkgever dus niet voor de arbeidsrechter dagen. Indien ze dat wel zou doen, kan de rechter het contract nietig verklaren waardoor de sekswerker alle sociale rechten die ze onder dit contract heeft opgebouwd, zou verliezen (VAN EECKHOUTTE, 2013). Momenteel worden sekswerkers daarom vaak onder andere statuten tewerkgesteld, als dienstster in de horeca of werknemer in badinrichtingen. Het gaat dan wel om een formeel geldige arbeidsovereenkomst, het oneigenlijke statuut is een miskennis van de realiteit en biedt geen sociaalrechtelijke bescherming die rekening houdt met de flexibiliteit waarmee ze hun job moeten kunnen uitvoeren (VERMEULEN & NEELEN, 2018). De contractuele verbintenis is de manier waarop bijvoorbeeld de stad Gent de raamprostitutie reguleert. Een verhuurder baat er zogezegd een bar uit, de sekswerker wordt ingeschreven en betaald als serveerster. Hierbij moeten we opmerken dat er niet noodzakelijk een verband is tussen het aantal werkelijk gepresteerde uren en wat uiteindelijk op de loonbrief vermeld wordt. Dat kan dus gevolgen hebben voor de opbouw van sociale rechten van de sekswerker.

In derde instantie is een niet onbelangrijk deel van de sekswerkers onder geen enkel statuut ingeschreven. Dit komt deels door het stigma, deels door de onduidelijkheid omtrent het beroep. Sommige sekswerkers gaan er nog steeds van uit dat de activiteit zelf in België verboden is, wat niet het geval is. Er is een gebrek aan beschikbare informatie, maar deze informatie publiekelijk beschikbaar maken bevindt zich ook in een juridisch grijze zone en houdt het risico in op vervolging voor wie de informatie beschikbaar maakt. Daarnaast is er een groep personen zonder papieren, al dan niet in het land via de gekende paden van mensensmokkel of mensenhandel, die op geen enkele manier ingeschreven kunnen worden, niet wettelijk aan het werk kunnen gezet worden en dus geen sociale rechten kunnen opbouwen.

Tot slot: gezien alle derde partijen betrokken bij sekswerk gecriminaliseerd zijn volgens het huidige Strafwetboek, kunnen geen minimale vereisten wat betreft arbeidsomstandigheden, veiligheid en gezondheid onderhandeld worden door het ontbreken van een erkende tegenpartij.

2. SEKSWERK IN TIJDEN VAN CORONA

Een crisisteam van vrijwilligers bij Utsopi nam het voortouw aan het begin van de eerste lockdown in maart 2020 om sekswerkers financieel en sociaal ondersteuning te bieden. Onmiddellijk werd een gesloten facebookgroep opgericht waar sekswerkers samen naar oplos-

singen konden zoeken. De gevolgen van de institutionele discriminatie lieten zich namelijk meteen voelen. Sekswork was niet toegelaten onder de maatregelen, maar het was onduidelijk, ook voor sociale verzekeraars, of de beroepscategorie “overige persoonlijke diensten” al dan niet in aanmerking kwam voor de tegemoetkomingen waar andere zelfstandigen van konden gebruik maken. Bovendien waren sommige sekswerkers ingeschreven onder codes van sectoren die wel nog open mochten blijven. Sommige sekswerkers kregen de raad een code toe te voegen aan hun statuut om toch recht te hebben op steun. Zo schreven sommigen zich in onder “massagesalon”, wat uiteindelijk tot nog meer onduidelijkheid leidde wanneer de massagesalons begin maart 2021 open mochten maar prostitutie verboden bleef.

Het systeem van tijdelijke en volledige werkloosheid bleek ook niet voldoende te werken voor sekswerkers die onder contract tewerkgesteld waren. Onder de coronamaatregelen waren er geen toelaatbaarheidsvoorwaarden voor tijdelijke werkloosheid. Wel was het aan de werkgever om het initiatief te nemen en door te geven aan de uitbetalingsinstelling hoeveel van de contractueel vastgelegde dagen een werknemer niet had kunnen werken, wat in sommige gevallen niet gebeurde. Bij velen werd het contract meteen opgezegd – bij aanvang van het contract wordt soms gevraagd om meteen te tekenen voor akkoord voor ontslag in onderling overleg – en waren er te weinig werkdagen aangegeven om recht te hebben op volledige werkloosheid⁶. Wie bij het OCMW hulp ging zoeken, deed dat meestal met de schrik om het hart. Verschillende sekswerkers getuigden aan Utsopi dat ze in het verleden, indien ze open kaart speelden over hun activiteit, verdacht werden van een bijverdienste en daarom niet alleen geen recht hadden op een leefloon maar daarbovenop nog eens buiten gingen met een preek. Uit angst voor stigma stapten sommige sekswerkers dus niet naar het OCMW.

Om sekswerkers bij te staan, werkte Utsopi erg intens samen met het Vlaams expertisecentrum voor sekswork Violet en met Boysproject, de Antwerpse sociale organisatie voor mannelijke en transgender sekswerkers. Met een systeem van dagelijkse vergaderingen werd binnen Utsopi case per case besproken. Ondertussen werd het team van Utsopi, hoofdzakelijk in Brussel maar ook daarbuiten, geconfronteerd met de sociale chaos onder de sekswerkers zonder papieren. Utsopi stuurde sekswerkers die eventueel recht hadden op uitkeringen door naar Violet om een dossier op te maken. Boysproject en Violet organiseerden tegelijkertijd voedselbedelingen en deelden aankoopcheques uit. Utsopi organiseerde een eigen voedselbedeling vanuit een raam van één van haar leden in de Brusselse Noordwijk en ondersteunde met de opbrengsten van een noodfonds alle sekswerkers die op geen enkele tegemoetkoming recht hadden. Uit de cijfers van Utsopi, verzameld in 2020, komt het volgende beeld naar voren: er werd in totaal €34.280 geschonken door particulieren tijdens de crowdfundingcampagne. Dit werd uitgedeeld als directe financiële steun voor levensonderhoud en huur aan sekswerkers in het hele land. Er werden 1201 maaltijden uitgedeeld in Brussel-Noord. Van de 297 sekswerkers die op Utsopi beroep deden, had één derde geen geldige verblijfspapieren. 196 sekswerkers of 66 procent van de geholpen personen deed aan sekswork om een gezin te onderhouden.

6 De Rijksdienst voor Arbeidsvoorziening (RVA) past strikte regels waaraan werknemers dienen te voldoen om te kunnen genieten van een uitkering tijdelijke werkloosheid tijdens de COVID19-crisis, zoals het aantal gewerkte dagen.

3. STIGMA EN MEDIA

Als de coronacrisis gold als katalysator voor de precariteit in de sector, dan geldt dat ook voor het stigma waarmee sekswerkers kampen. Hoe sekswerkers behandeld werden door journalisten tijdens de crisis spreekt boekdelen. Verschillende OCMW's sprongen gezien de omstandigheden milder om met aanvragen voor leeflonen, maar niet allemaal. In één geval dat Utsopi behandelde kreeg een sekswerker – die volledig open kaart speelde met het OCMW – een positieve evaluatie van de sociaal assistenten, om dan een weigering te krijgen van de directie. De reden was tweevoudig: door een sekswerker te ondersteunen zou de gemeente het signaal geven dat het sekswerk op haar grondgebied accepteerde, én op de ochtend van de beslissing publiceerde De Morgen (GROBBEN, 2020) op haar website een stuk dat voordien was gepubliceerd door Het Laatste Nieuws met als titel “Escorts in coronatijden: ‘Ik heb nu zoveel klanten dat ik het zelfs fysiek niet aankan’”. Het artikel bestond uit vier getuigenissen van wie twee sekswerkers die gestopt waren met werken, wat de kop dus ontkrachtte. Dat bleek van geen tel. De inhoud was ondergeschikt aan de kop en die kop deed de beslissing in het nadeel van de sekswerker uitvallen. Dit was het meest markante geval van de combinatie tussen institutionele discriminatie – door de gebrekkige sociale omkadering – en stigma.

De sector werd het mikpunt van publieke verontwaardiging wanneer VRT het nieuws verspreidde dat sekswerk in Brussel terug toegelaten zou zijn vanaf 19 november, terwijl alle andere niet-medische contactberoepen gesloten zouden blijven. Dat bleek niet te kloppen. Brussel verwijderde het lokale verbod omdat er een verbod was ingesteld op federaal niveau. VRT paste haar berichtgeving aan, maar dat was te laat. Een video waarin een kapster haar kapsalon heropent door te doen alsof het een bordeel is, ging viral.

Utsopi tekende nog gevallen op waarbij stigma en corona op elkaar inspeelden. Een jonge moeder van twee kinderen heeft haar kinderen sinds de start van de crisis niet meer teruggezien. De vader argumenteert dat sekswerk een risicoberoep is en dat er geen reden is aan te nemen dat ze het beroep niet meer uitvoert – zich hierbij beroepend op de vele berichten in de media. Bij een juridische consultatie bij een sociale dienst kreeg de sekswerker te horen dat ze inderdaad beter van beroep verandert, gezien ook de sociale dienst onder de huidige omstandigheden twijfelt aan haar kwaliteiten als moeder.

4. SEKSWERK IN BELGIË: WAAR WILLEN WE NAARTOE?

Sekswerkers wereldwijd worden steeds mondiger en pleiten dan ook al jaren voor de decriminalisering van sekswerk enerzijds en de erkenning van het beroep anderzijds (ARMSTRONG, 2019; SANDERS et al., 2018). De strijd om rechten voor sekswerkers is nog niet gestreden en blijkt, in tijden van corona, nog prangender dan ooit.

Al te vaak wordt in een abolitionistische visie een amalgaam gemaakt van sekswerk en mensenhandel. Het is uiteraard belangrijk om bij het vraagstuk over sekswerk ook oog te hebben voor de malafide praktijken die zich in de rand afspelen, maar het is kort door de bocht en juridisch onjuist om uitbuiting en sekswerk, of mensenhandel en sekswerk, aan elkaar gelijk te stellen. Toch gebeurt dit vaak in de context van het veiligheidsvraagstuk, waarbij uiteraard de klemtoon gelegd wordt op het bestrijden van malafide praktijken binnen de sector. De bredere context wordt daar vaak uit het oog verloren en de voorgestelde maatregelen vanuit dit perspectief kunnen schadelijke effecten hebben op het leven en werk van sekswerkers.

De activistenbeweging onder sekswerkers is een mooi voorbeeld van het feit dat sekswerkers voor zichzelf kunnen spreken en vanuit de realiteit van het werk een kleurrijker beeld schetsen dan het gemediatiseerde, tot vervelens toe herhaalde eentonige en eenzijdige miserabilistische beeld. Sekswerk is in de meerderheid van de gevallen een bewuste keuze. Zelfs in de gevallen dat dit niet zo is, bij gedwongen prostitutie of uitbuiting, is dit geen argument om iemand rechten te ontzeggen. Uitbuiting kan bevochten worden door arbeidsrechten. Sekswerkers zijn enkel gebaat bij meer *agency*⁷. Deze *agency* dient door het beleid te worden erkend en gevrijwaard. Sekswerkers en uitbaters moeten op een transparante en duidelijke manier hun werkzaamheden kunnen uitvoeren, en niet langer in een juridisch grijze zone.

In eerste instantie strijden internationale activistische sekswerkers voor decriminalisering⁸ van sekswerk, waarbij sekswerk (bij een prohibitionistisch⁹ beleid) en de uitbating ervan (bij een abolitionistisch beleid) uit de strafwet worden geschrapt. Gezien in België de wetgever uitgaat van een abolitionistische visie, dient er dus te worden ingezet op de decriminalisering van zuiver economische uitbating. Decriminalisering heeft als doelstellingen onder andere het verbeteren van de werkomstandigheden en de gezondheid, het verhogen van de veiligheid, het verminderen van het stigma en discriminatie van sekswerkers en het verbeteren van de relatie met toezichthouders (OPEN SOCIETY FOUNDATION, 2015). Beschikbare voorbeelden van officiële decriminalisering van sekswerk wereldwijd zijn uiterst beperkt. Nieuw-Zeeland nam in 2003 de Prostitution Reform Act aan (ARMSTRONG, 2019). In Australië zijn er twee deelstaten, namelijk New South Wales en Northern Territory, die de stap reeds gezet hebben. Zoals het er nu uitziet, zal België het korte lijstje binnenkort aanvullen en het meest progressieve land worden op Europese bodem, wat betreft sekswerk althans.

In tweede instantie strijden activistische sekswerkers voor een officiële erkenning van het beroep en daarbij de nodige socialezekerheidsbescherming. In enkele landen, waaronder Duitsland en Nieuw-Zeeland, hebben sekswerkers een officieel statuut met daaraan gekoppeld de nodige arbeidsrechten (SANDERS et al., 2018). Het vraagstuk rond de anonimiteit van sekswerkers hierbij, een aspect dat voor velen onder hen uiterst belangrijk is (VERHAGE et al., 2013), ligt echter nog open en verdient in het politieke debat de nodige aandacht zodat ook hier een inclusief beleid kan uitgestippeld worden. Veel sekswerkers leven een dubbelleven waarbij ze hun beroep verborgen houden voor familie, vrienden, hulpverlening en overheidsdiensten uit angst voor onder andere stigmatisering, discriminatie en geweld.

Uit internationaal onderzoek blijkt dat deze anonimiteit als barrière geldt voor de toegang tot hulpverlening en bescherming en tevens een negatieve impact heeft op de mentale gezondheid en het welzijn van sekswerkers (MCCAUSLAND et al., 2020; RYAN & MCGARRY, 2021). Om sekswerkers ook van deze rechten te kunnen laten genieten, is een radicale mentaliteitswijziging binnen onze samenleving nodig waarbij sekswerk niet langer wordt gezien als een “inbreuk tegen de goede zeden”, maar als een volwaardig beroep. En deze strijd is nog lang niet gestreden.

7 Met *agency* doelen de auteurs van deze bijdrage op de bescherming van een zo groot mogelijke mate van zelfbeschikking van sekswerkers in tegenstelling tot het creëren van situaties van afhankelijkheid.

8 “In a decriminalized system, the same laws that regulate other businesses regulate sex work. Thus, relevant tax, zoning and employment laws as well as occupational health and safety standards also apply to sex workers and sex work establishments. Unlike legalization, a decriminalized system does not have special laws aimed solely at sex workers or sex work-related activity.” (LUTNICK & COHAN, 2009: 39).

9 In een prohibitionistisch beleid is het strafbaar om seksuele diensten tegen betaling aan te bieden, waardoor de sekswerker zelf strafbaar is.

5. CONCLUSIE

De huidige coronapandemie heeft ervoor gezorgd dat de roep naar een officiële erkenning van sekswerk als werk en decriminalisering van de zuiver economische uitbating van sekswerk groter is dan ooit. Enkel op die manier kan een einde komen aan de institutionele discriminatie waar sekswerkers als zelfstandige of werknemer onder lijden. Om die reden streeft Utsopi naar een gedegen federaal kader waarbinnen het beroep vormgegeven kan worden. Een kader met oog voor diversiteit en maatwerk, waarvoor onderhandelingen nodig zijn tussen werkgevers, werknemers en zelfstandige sekswerkers. Een beleid dus voor én door sekswerkers. Voorzichtige eerste stappen werden begin april 2021 gezet door minister van Justitie Vincent Van Quickenborne. We gaan ervan uit dat ook het parlement deze moedige stap durft zetten!

REFERENTIES

- ARMSTRONG, L. (2019). Sex worker rights activism and the decriminalisation of sex work in New Zealand. In S. DEWEY, I. CROWHURST & C. IZUGBARA (Eds.), *Routledge International Handbook of Sex Industry Research*. Routledge.
- Arrest van 20 november 2001, Jany v. Nederland, C-268/99, ECLI:EU:C:2001:616.
- GROBBE, A. (2020, 13 april). Escorts in tijdens van corona: 'Ik heb nu zoveel klanten dat ik het zelfs fysiek niet aankan'. *De Morgen*. <https://www.demorgen.be/nieuws/escorts-in-tijdenvan-corona-ik-heb-nu-zoveel-klanten-dat-ik-het-zelfs-fysiek-niet-aankan-b2ff73d1/>
- Hand. Kamer 2016-2017, 4 juli 2017, nr. CRIV 54 COM 701, 69, <https://www.lachambre.be/doc/CCRI/pdf/54/ic701.pdf>.
- LUTNICK, A., & COHAN, D. (2009). Criminalization, legalization or decriminalization of sex work: What female sex workers say in San Francisco, USA. *Reproductive Health Matters*, 17(34), 38-46.
- McCAUSLAND, K., LOBO, R., LAZAROU, M., HALLETT, J., BATES, J., DONOVAN, B., & SELVEY, L.A. (2020). 'It is stigma that makes my work dangerous': experiences and consequences of disclosure, stigma and discrimination among sex workers in Western Australia. *Culture, Health & Sexuality*. <https://doi.org/10.1080/13691058.2020.1825813>
- OPEN SOCIETY FOUNDATION. (2015). *10 reasons to decriminalize sex work*. Open Society Foundation.
- RYAN, P., & MCGARRY, K. (2021). 'I miss being honest': sex workers' accounts of silence and disclosure with health care providers in Ireland. *Culture, Health & Sexuality*. <https://doi.org/10.1080/13691058.2021.1879271>
- SANDERS, T., O'NEILL, M., & PITCHER, J. (2018). *Prostitution: Sex work, policy and politics* (2nd ed.). Sage.
- VANDECANDELAERE, H. (2021, 3 april). 'Eindelijk een humaan beleid dat sekswerk uit de grijze zone haalt'. *De Standaard*. https://www.standaard.be/cnt/dmf20210402_97806660
- VAN EECKHOUTTE, W. (2013). Seks als beroep: Voor werknemers en zelfstandigen. Arbeids- en socialezekerheidsrechtelijke implicaties van de Gentse lokale aanpak van sekswerk. *Orde van de Dag*, 64, 43-48.
- VERHAGE, A., BOELS, D., DE PAUW, E., & DE PAUW, K. (2013). Agency of dwang? De zoektocht naar een passend beleid ten aanzien van sekswerk. *Orde van de Dag*, 64, 2-5.
- VERMEULEN, G., & NEELEN, Y. (2018). Van nu en straks: Sekswerk. Nood aan decriminalisering en sociaalrechtelijke diversificatie en flexibilisering. *Panopticon*, 39(4), 314-326.
- WEITZER, R. (2012). *Legalizing prostitution. From illicit vice to lawful business*. New York University Press.